

باسمه تعالی

پانچ به یک سوال (شبهه)

ممنیران توجه کتاب های دسی قرآن

به کسب مهارت خواندن آیات قرآن کریم حذر است؟

رضانباتر

کارشناس قرآن سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزش

وازمولفیس کتاب های دسی قرآن

پانچ بہ یک سوال

میزان توجه کتاب های درسی قرآن به کسب « مهارت خواندن » آیات قرآن کریم چقدر است؟

مقدمه

گاهی این سوال (یا شبهه) از سوی برخی از چهره ها در حوزه آموزش قرآن در نظام رسمی آموزشی مطرح می شود که « میزان توجه کتاب های درسی قرآن به کسب مهارت خواندن آیات قرآن کریم چقدر است؟ »

هر چند چنین مطالبه گری از نظام رسمی آموزش و پرورش حق طبیعی همه است و می تواند به عنوان یک فرصت برای اصلاح و ارتقاء نظام تعلیم و تربیت کشور محسوب شود؛ اما طرح این مسئله گاهی با این بیان همراه است که « کتاب های درسی قرآن دانش آموزان به دلیل پرداختن به مطالب فرعی از جمله داستان و شعر و پیام قرآنی و ... فرصت کسب مهارت خواندن قرآن را از دانش آموزان می گیرد. »

در پاسخ به این سوال، به چهار نکته به اختصار و اجمال اشاره می شود:

نکته اول: سوال کنندگان در وهله اول می توانند به پژوهش های انجام شده مراجعه کنند و در صورت نیاز اقدام به انجام پژوهش های جدیدتری کنند تا طرح سوال به ایجاد شبهه در جامعه و نادیده گرفتن تلاش های شبانه روزی و چندین ساله برنامه ریزان درسی و آموزشی نیانجامد.

نکته دوم: بیان نکات در این نوشته به هیچ وجه به معنای بی اشکال دانستن برنامه درسی فعلی قرآن نیست. بلکه به منظور کمک به روشن شدن موضوع و به قولی « **تحریر محل نزاع** » است.

نکته سوم: کتاب های درسی آموزش قرآن هم مانند سایر کتاب های درسی، مأموریت کاملاً مشخصی دارند که در اسناد تحولی و راهنمای برنامه درسی مصوب مشخص شده است. و در مقام نقد باید آن را نیز ملاک عمل قرار داد.

نکته چهارم: پس از راهنمای برنامه درسی مصوب، اسناد تحولی مهمترین ملاک ارزیابی چنین موضوعی است:

الف- در « **سند برنامه درسی ملی** » مصوب و در بخش قلمرو « **حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی** » (دومین حوزه مصوب) آمده است: « **حوزه یادگیری قرآن و عربی شامل دو حوزه محتوایی آموزش قرآن کریم و آموزش عربی است و حد نهایی یادگیری آن در این دروس به شرح زیر است:**

۱- خواندن صحیح و روان قرآن کریم؛

۲- درک معانی عبارات ساده و پرکاربرد قرآن کریم؛

۳- توانایی تدبر در آیات قرآن کریم به منظور درک ساده و اولیه مفاهیم آیات، بدون آموزش تخصصی علوم قرآنی؛

۴- علاقه و انس دائمی با قرآن کریم، به نحوی که دانش آموزان، اهل خواندن و تفکر در قرآن باشند. »

تذکره: این چهار رکن در کلیه نگاشت های قبلی سند برنامه درسی ملی هم آمده است. از جمله « **نگاشت چهارم** » که غیرقابل استناد و غیرمصوب است. و این ادعا از سوی افرادی که سند برنامه درسی ملی مصوب را به رسمیت نمی شناسند و نگاشت چهارم را ملاک عمل و جایگزین سند ملی مصوب کرده اند، جای تعجب و شگفتی است.

ب : « اهداف نه گانه آموزش عمومی قرآن کریم » مصوب جلسه ۱۹ و ۲۰ مورخ ۱۳۹۲/۲/۷ و ۱۳۹۲/۸/۴ شورای توسعه فرهنگ قرآنی کشور که نقشه راه فعالیت های قرآنی را در این حوزه مشخص می کند. نیز به صراحت بیان شده است. سند برنامه درسی ملی که قبل از این سند به تصویب رسیده تنها به چهار هدف از نه هدف توجه کرده و کتاب های درسی احتمالاً باید به سایر اهداف مصوب نه گانه هم توجه کند. با توجه به عدم وجود هماهنگی لازم بین اهداف آموزش عمومی قرآن با اسناد تحولی (سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری، سند تحول بنیادین، سند برنامه درسی ملی) لازم است این اهداف در گام نخست توسط شورای عالی آموزش و پرورش با اسناد مذکور مطابقت داده شود و پس از انجام اصلاحات لازم تصویب و ابلاغ گردد.

اهداف نه گانه آموزش عمومی قرآن کشور شامل موارد زیر است :

- ۱- تقویت ایمان و گرایش به قرآن و عترت
- ۲- توانایی خواندن قرآن
- ۳- درک معنای آیات قرآن کریم
- ۴- توانایی و التزام به تدبر در آیات قرآن کریم
- ۵- حفظ قرآن کریم
- ۶- انس با قرآن کریم
- ۷- آشنایی با علوم و معارف قرآن
- ۸- توانایی استفاده از قرآن کریم
- ۹- تبعیت از قرآن و عترت

ج : « سیاست های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش کشور » ابلاغیه مقام معظم رهبری ^{دام عزه} نیز به صراحت به ابعاد مختلف آموزش قرآن در نظام رسمی آموزش و پرورش اشاره شده است : ...

۴-۴ ایجاد تحول در نظام برنامه ریزی آموزشی و درسی با توجه به :

۴-۴- توسعه فرهنگ و معارف اسلامی و یادگیری قرآن (روخوانی، روان خوانی و مفاهیم) و « تقویت انس دانش آموزان با قرآن » و سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام و گسترش فرهنگ اقامه نماز. « همانطور که ملاحظه می شود در سیاست های ابلاغی رهبری به « تقویت انس دانش آموزان » به عنوان محور تربیت قرآنی توجه شود.

د : در راهکار ۱-۳ « سند تحول بنیادین آموزش و پرورش » به توسعه فرهنگ اقامه نماز و اهتمام به برپایی نماز جماعت در مدرسه و « تقویت انس با قرآن در دانش آموزان » و توسعه فرهنگ و سواد قرآنی با اصلاح برنامه ها و توانمندسازی معلمان در راستای تقویت مهارت روخوانی و روان خوانی در دوره ابتدایی، آشنایی با مفاهیم کلیدی قرآن در دوره متوسطه اول و آموزش معارف قرآنی در متوسطه دوم بر اساس « منشور توسعه فرهنگ قرآنی » (اهداف آموزش عمومی قرآن کریم) تأکید و توجه شده است.

ه : در مقاله ای که پیش از این با عنوان « سیمای اهداف آموزش عمومی قرآن در کتاب های درسی قرآن » به قلم نویسنده همین مطلب، منتشر شد، هریک از اهداف نه گانه مورد بررسی قرار گرفته است. در جداول زیر، نحوه پوشش اهداف نه گانه آموزش عمومی قرآن کریم در کتاب های درسی قرآن به تفکیک تعداد صفحات و فعالیت ها نشان داده می شود :

میزان توجه کتاب های درسی قرآن به کسب مهارت « خواندن آیات قرآن کریم » در دوره اول و دوم ابتدایی

ردیف	موضوع	دوره اول ابتدایی			دوره دوم ابتدایی			جمع
		اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	
۱	کل صفحات کتاب درسی	۹۴	۱۲۳	۱۴۱	۱۱۶	۱۲۲	۱۱۴	۷۱۰
۲	تعداد دروس کتاب	۷	۱۴	۵۷	۱۶	۱۲	۱۴	۱۱۰
۶	تعداد صفحات آموزش قواعد	۱	۱۲	۲۳	۸	۲	-	۴۶
۷	تعداد صفحات قرآن کامل	-	-	-	۲۴	۲۴	۲۴	۷۲
۸	تعداد صفحات عبارات قرآنی	۱۳	۴۳	۳۰	۳۲	۲۴	۲۸	۱۷۰
۹	تعداد سوره های قرآنی	۷	۱۴	۲	-	-	۱۶	۳۹
۱۰	تعداد سوره ها و آیات برای حفظ	۱۲	۱۶	۱۲	۱۳	۱۱	۲۰	۸۴
۱۱	تعداد صفحات آموزش نماز	۲	۲	۲۵	۲	۲	۲	۳۵
۱۲	تعداد داستان های قرآنی	۵	۴	۵	۳	۳	۵	۲۵
۱۳	تعداد اشعار قرآنی	۷	-	-	۲	۱	۴	۱۴
۱۴	تعداد پیام های قرآنی	۱۰	۱۴	۱۲	۱۳	۱۱	۲۳	۸۳
۱۵	تعداد صفحات آموزش مفاهیم	-	-	-	۳۲	۲۴	۲۸	۷۴
۱۶	تعداد احادیث قرآنی	۲	۲	۱۷	۱۵	۱۱	۶	۵۳
۱۷	تعداد صفحات قرآن در تابستان	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۷۲
۱۸	صفحات عکس و نقاشی	۹۰	۱۱۰	۱۰۷	۷۰	۶۷	۵۶	۳۰۰
۱۹	لوحه آموزش روخوانی	۳۲	۳۵	۳۷	-	-	-	۱۰۴
۲۰	نوع رسم الخط	به خط آموزشی			قرآن کامل، مطابق قرآن کم اعراب			
۲۱	لوح فشرده صوتی mp3	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۶
۲۲	نرم افزار بر فراز آسمان cd	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۶
۲۳	فیلم روش تدریس video	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۶

نام سوره ها و حجم آیات مندرج کتاب های درسی آموزش قرآن در دوره اول و دوم ابتدایی

دوره اول ابتدایی (پایه های اول تا سوم ابتدایی) : حدود یک جزء از قرآن کریم (در مجموع از ۳۶ سوره)

سوره های : توحید، کوثر، عصر، ناس، فلق، نصر، حمد، کافرون، انشراح، مسد، همزه، فیل، تین، قدر، قریش، همزه، ضحی، زلزال، تکاثر، قارعه، بینه، شمس، لیل، بلد، عادیات، قارعه

۲۶ سوره کوتاه از ۳۷ سوره جزء ۳۰ + سوره حمد (نیم جزء از جزء ۳۰)

حدود ۱۱ صفحه از قرآن کامل

و آیات منتخب سوره های : بقره، ابراهیم، اسراء، آل عمران، طه، مائده، حج، شعرا، شورا، قصص

۱۶ قطعه نیم صفحه ای (حدود ۹ صفحه از قرآن کامل / نیم جزء از جزء ۳۰)

۹ صفحه از ۱۰ سوره قرآن کامل

دوره دوم ابتدایی (پایه های چهارم تا ششم ابتدایی) : بیش از چهار جزء از قرآن کریم

سوره ها و آیات منتخب سوره های : تغابن، ابراهیم، واقعه، آل عمران، اسراء، هود، ملک، نمل، یوسف، عبس، قمر، رحمن، اعراف، هود، انعام، نساء، مائده، رعد، نحل، انفال، شعراء، انبیاء، فتح، حجرات، قاف، ذاریات، طور، حدید، مجادله، حشر، ممتحنه، صف، طلاق، تحریم، قلم

۸۴ صفحه از ۳۵ سوره قرآن کامل

در مجموع : حدود ۱۰۰ صفحه از ۷۱ سوره قرآن کریم

تبصره : این تعداد تنها به صفحات قرآن کامل که در کتاب درسی قرآن چاپ شده اشاره دارد. در بخش آموزش قواعد خواندن و نیز درک معنای آیات (کار در کلاس)، پیام های قرآنی، لوحه آموزش روخوانی و ... نیز تعداد زیادی از آیات آمده است که با احتساب تکراری بودن برخی از آن ها حدود یک دوم (یعنی نصف) صفحات قرآنی آمده است که در این آمارها به آن ها اشاره نشده است.

میزان توجه کتاب های درسی قرآن به کسب مهارت « خواندن آیات قرآن کریم » در دوره اول متوسطه

ردیف	موضوع	دوره اول متوسطه			جمع
		هفتم	هشتم	نهم	
۱	کل صفحات کتاب	۱۲۰	۱۲۸	۱۳۶	۴۸۴
۲	دروس کتاب	۱۲	۱۲	۱۱	۳۵
۳	صفحات مقدمه کتاب دانش آموزان	۱	۱	۱	۳
۴	صفحات مقدمه کتاب برای معلمان	۵	۵	۵	۱۵
۵	صفحات آموزش قواعد قرائت	۸	۷	۵	۲۰
۶	صفحات قرآن کامل	۳۶	۳۶	۳۳	۱۰۵
۷	شناخت قرآن قرآنی	۱۲	۱۱	۱۱	۳۴
۸	تعداد اشعار قرآنی	۳	۲	۳	۷
۹	تعداد پیام های قرآنی	۱۲	۱۲	۱۱	۳۵
۱۰	صفحات آموزش مفاهیم	۲۴	۲۴	۲۲	۷۰
۱۱	تعداد احادیث قرآنی	۵	۴	۴	۱۳
۱۲	صفحات عکس و نقاشی	۲۵	۲۳	۲۴	۷۲
۱۳	لوح فشرده صوتی mp۳	۱	۱	۱	۳
۱۴	نرم افزار بر فراز آسمان cd	۱	۱	۱	۳
۱۵	فیلم روش تدریس video	۱	۱	۱	۳

نام سوره ها و حجم آیات مندرج کتاب های درسی آموزش قرآن
در دوره اول متوسطه

دوره اول متوسطه (پایه های هفتم تا نهم) : بیش از پنج جزء از قرآن کریم

آیات منتخب سوره های : یونس، هود، یوسف، رعد، ابراهیم، حجر، نحل، اسراء، کهف، مریم، طه، انبیا، حج، مؤمنون، نور، فرقان، شعراء، نمل، قصص، عنکبوت، شوری، زخرف، دخان، جاثیه، احقاف، محمد، فتح، حجرات، ذاریات، قمر، رحمن، واقعه، حدید، حشر، صف، جمعه، منافقون، تغابن، ملک، نوح، مزمل، نبأ، غاشیة،

در مجموع : حدود ۱۰۵ صفحه از ۴۳ سوره قرآن کریم

تبصره : این تعداد تنها به صفحات قرآن کامل که در کتاب درسی قرآن چاپ شده اشاره دارد. در بخش آموزش قواعد خواندن و نیز درک معنای آیات (کار در کلاس)، پیام های قرآنی، لوحه آموزش روخوانی و ... نیز تعداد زیادی از آیات آمده است که با احتساب تکراری بودن برخی از آن ها حدود یک دوم (یعنی نصف) صفحات قرآنی آمده است که در این آمارها به آن ها اشاره نشده است.

میزان توجه کتاب های درسی قرآن به کسب مهارت « خواندن آیات قرآن کریم » در دوره دوم متوسطه

ردیف	موضوع	دوره دوم متوسطه			جمع
		دهم	یازدهم	دوازدهم	
۱	کل صفحات کتاب	۱۵۸	۲۳۱	۱۷۵	۵۶۴
۲	دروس کتاب	۱۴	۱۸	۱۳	۴۵
۳	صفحات مقدمه کتاب دانش آموزان	۱	۱	۱	۳
۴	صفحات مقدمه کتاب برای معلمان	۲	۲	۲	۶
۵	صفحات آموزش قرائت	۱۴	۱۸	۱۳	۴۵
۶	صفحات قرآن کامل	۱۴	۱۸	۱۳	۴۵
۷	صفحات عبارات قرآنی متن	۵۸	۶۵	۷۲	۱۹۵
۸	شناخت قرآن	۵	۷	۶	۱۸
۹	تعداد اشعار قرآنی	۳	۲	۳	۷
۱۰	تعداد پیام های قرآنی	۱۲	۱۲	۱۱	۳۵
۱۱	صفحات آموزش مفاهیم	۲۴	۲۴	۲۲	۷۰
۱۲	تعداد احادیث قرآنی	۴	۳	۵	۱۲
۱۳	صفحات عکس و نقاشی	۱۵	۱۷	۱۳	۴۵
۱۴	لوح فشرده صوتی mp۳	۱	۱	۱	۳
۱۵	نرم افزار بر فراز آسمان cd	۱	۱	۱	۳
۱۶	فیلم روش تدریس video	۱	۱	۱	۳

نام سوره ها و حجم آیات مندرج کتاب های درسی آموزش قرآن دوره ابتدایی

دوره دوم متوسطه (پایه های دهم تا دوازدهم) : بیش از دو جزء از قرآن کریم

آیات منتخب سوره های : نحل، صاد، صافات، مومنون، بقره، تکویر، زمر، آل عمران، اعراف، نور، غافر، احزاب، یونس، نساء، مائده، انبیاء، هود، توبه، منافقون، حدید، واقعه، انعام، مدثر، کهف،

در مجموع : حدود ۴۵ صفحه از ۲۴ سوره قرآن کریم

تبصره: این تعداد تنها به صفحات قرآن کامل که در کتاب درسی قرآن چاپ شده اشاره دارد. در بخش آموزش قواعد خواندن و نیز درک معنای آیات (کار در کلاس)، پیام های قرآنی، لوحه آموزش روخوانی و ... نیز تعداد زیادی از آیات آمده است که با احتساب تکراری بودن برخی از آن ها حدود یک دوم (یعنی نصف) صفحات قرآنی آمده است که در این آمارها به آن ها اشاره نشده است.

جدول عناوین فعالیت های کتاب درسی و میزان توجه به هریک از موضوعات

هدف قصد شده	ردیف	عنوان	تعداد
آموزش مهارت خواندن	۱	آموزش قرائت	۲۶۷ صفحه کتاب درسی
	۲	آموزش روخوانی	۲۸۵ صفحه (۱۷۰ صفحه در دوره ابتدایی)
	۳	آموزش قواعد خواندن	۵۶ درس (۱۰۴ صفحه)
	۴	لوحه روخوانی	۱۰۴ (دوره اول ابتدایی)
	۵	آموزش نماز	۴۵ درس (۳۵ درس فقط در ابتدایی)
	۶	پیام قرآنی	۱۵۳ پیام تربیتی
	۷	یک نکته از هزاران	۱۴ آیه
	۸	درک معنا	۲۱۴ صفحه کتاب درسی
	۹	قرآن کامل	۲۵۴ صفحه کامل قرآن
	۱۰	قرآن در تابستان	۷۲ صفحه قرآن کامل
شناخت قرآن (انس با قرآن)	۱۱	استفاده از قرآن کامل	از پایه چهارم تا ۱۲
	۱۲	قطره اما دریا	۵۳ (حدیث قرآنی)
	۱۳	شناخت قرآن	۳۴ صفحه (متوسطه اول و دوم)
	۱۴	قصه آیه ها	۲۵ داستان (داستان های قرآنی همراه آیات)
	۱۵	شعر قرآنی	۲۱ شعر (۱۴ شعر در ابتدایی)

لطفاً به مجموعه تعداد شعرها و داستان ها دقت کنید و آن ها را با تعداد صفحات قرآنی مندرج در کتاب های درسی مقایسه نمایید. حجم این دو باهم چه نسبتی دارند؟!!

ضمناً :

اولاً: اشعار اغلب ترجمه سوره یا آیات و یا پیام قرآنی درس است.
ثانیاً: داستان ها هم درباره آیات درس و یا درباره تقویت علاقه دانش آموزان به خواندن قرآن کریم است.

سؤال :

آیا به راستی این مقدار ناچیز از داستان و یا شعر قرآنی با هدف درک مفهوم آیات و همچنین افزایش انگیزه دانش آموزان برای یادگیری و انس با قرآن کریم زیاد است و باید از کتاب های درسی حذف شود؟!!

نام سوره ها و حجم آیات مندرج کتاب های درسی

دوره اول ابتدایی (پایه های اول تا سوم ابتدایی) : حدود یک جزء از قرآن کریم (در مجموع از ۳۶ سوره)

سوره های : توحید، کوثر، عصر، ناس، فلق، نصر، حمد، کافرون، انشراح، مسد، همزه، فیل، تین، قدر، قریش، همزه، ضحی، زلزال، تکاثر، قارعه، بینه، شمس، لیل، بلد، عادیات، قارعه

۲۶ سوره کوتاه از ۳۷ سوره جزء ۳۰ + سوره حمد (حدود ۱۱ صفحه از قرآن کامل / نیم جزء از جزء ۳۰)

و آیات منتخب سوره های : بقره، ابراهیم، اسراء، آل عمران، طه، مائده، حج، شعرا، شورا، قصص

۱۶ قطعه نیم صفحه ای از ۱۰ سوره (حدود ۹ صفحه از قرآن کامل / نیم جزء از جزء ۳۰)

* .. *

دوره دوم ابتدایی (پایه های چهارم تا ششم ابتدایی) : بیش از چهار جزء از قرآن کریم

آیات منتخب سوره های : تغابن، ابراهیم، واقعه، آل عمران، اسراء، هود، ملک، نمل، یوسف، عبس، قمر، رحمن، اعراف، هود، انعام، نساء، مائده، رعد، نحل، انفال، شعراء، انبیاء، فتح، حجرات، قاف، ذاریات، طور، حدید، مجادله، حشر، ممتحنه، صف، طلاق، تحریم، قلم

۸۴ صفحه از ۳۵ سوره

* .. *

دوره اول متوسطه (پایه های هفتم تا نهم) : بیش از پنج جزء از قرآن کریم

آیات منتخب سوره های : یونس، هود، یوسف، رعد، ابراهیم، حجر، نحل، اسراء، کهف، مریم، طه، انبیاء، حج، مؤمنون، نور، فرقان، شعرا، نمل، قصص، عنکبوت، شوری، زخرف، دخان، جائیه، احقاف، محمد، فتح، حجرات، ذاریات، قمر، رحمن، واقعه، حدید، حشر، صف، جمعه، منافقون، تغابن، ملک، نوح، مزمل، نبأ، غاشیه

۱۰۵ صفحه از ۴۳ سوره

* .. *

دوره دوم متوسطه (پایه های دهم تا دوازدهم) : بیش از دو جزء از قرآن کریم

آیات منتخب سوره های : نحل، صاد، صافات، مؤمنون، بقره، تکویر، زمر، آل عمران، اعراف، نور، غافر، احزاب، یونس، نساء، مائده، انبیاء، هود، توبه، منافقون، حدید، واقعه، انعام، مدثر، کهف

۴۵ صفحه از ۲۴ سوره قرآن کریم

* .. *

در مجموع : ۲۵۴ صفحه از حدود ۱۰۲ سوره قرآن کریم / حدود ۱۳ جزء قرآن کریم

تبصره: این تعداد تنها به صفحات قرآن کامل که در کتاب درسی قرآن چاپ شده اشاره دارد. در بخش آموزش قواعد خواندن و نیز درک معنای آیات (کار در کلاس)، پیام های قرآنی، لوحه آموزش روخوانی و ... نیز تعداد زیادی از آیات آمده است که با احتساب تکراری بودن برخی از آن ها حدود یک دوم (یعنی نصف) صفحات قرآنی آمده است که در این آمارها به آن ها اشاره نشده است.

نتیجه بحث

کتاب های درسی آموزش قرآن به ویژه در دوره ابتدایی در حالی محکوم به کم توجهی به کسب مهارت خواندن قرآن از سوی برخی از افراد و جریان هاست که بررسی اظهارات معلمان محترم این درس به ویژه در دوره ابتدایی، حاکی از گله مندی معلمان از حجم زیاد آیات و سوره هاست. (که البته آن هم به شکل دیگری قابل توضیح و بررسی کارشناسانه است. و به مجال دیگری نیاز دارد.) اما این ادعا که کتب درسی قرآن به لحاظ حجم مطالب نسبت به یادگیری روخوانی و روان خوانی و قرائت قرآن کم توجهی کرده و بیشتر به حواشی پرداخته است. این پژوهش به صورت واضح این ادعا را رد می کند. این نوع قضاوت ها نشان از پیش داوری و یک سوپه نگری حاصل از عدم بررسی میدانی موضوع و اکتفا به شنیده ها است. لازمه نقد منصفانه و عالمانه آن است که به دور از احساس و یا استنباط های پیشینی، به صورت بی طرفانه به زوایای مختلف یک برنامه درسی و آموزشی توجه کرد. البته این بدان معنا نیست که مولفان و برنامه ریزان این درس مدعی بی عیب بودن این برنامه درسی هستند. بلکه بالعکس مهمترین نقدها را هم همین صاحب نظران و متخصصان نسبت به همین کتب درسی دارند. چرا که آن را مانند فرزند خود سال ها در جهت ارتقاء و بهبود آن تلاش کرده اند.

رضا نباتی

کارشناس قرآن سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

و از مولفین کتاب های درسی آموزش قرآن

اردیبهشت ۱۳۹۹